

ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ШЕВИЦИТЕ В ДЕКОРАТИВНОТО РИСУВАНЕ ПРИ 4-7- ГОДИШНИТЕ ДЕЦА

Катерина Станиславова Каменова

Детска градина „Майчина грижа“, град Пловдив

THE USE OF EMBROIDERY IN DECORATIVE PAINTING BY 4-7-YEAR-OLD CHILDREN

Katerina Stanislavova Kamenova -

„Mother's care“ kindergarten, city of Plovdiv

Abstract: *The article examines the idea of including embroidery as an element in the work of decorative painting, its importance, different geometries, rich color combinations and the importance for the development of fine motor skills and the development of orientation in the two-dimensional space of the sheet. The ways in which its elements reveal to children another reality in the world around them, develop creative thinking and inventing stories as part of the development of children's connected speech are examined.*

Six criteria are indicated that allow the obtained data to be objective and the conclusions valid.

Keywords: *needlework, creative thinking, fine motor skills, writing preparation, speech development.*

„Концентрирайте цялата си мисъл върху работата на ръката.

Лъчите започват да горят едва след като ги насочиш.“

Александър Бел

УВОД

Съвременният учител е изправен пред особено значимо предизвикателство – да представи богатството и красотата на българския фолклор така убедително и внушително, че да допринесе за запазване на самобитността на националната ни култура, на националното самосъзнание и самочувствие на сегашните и идните поколения българи. Именно учителят е този, който е призван да построи мост между миналото, настоящето и бъдещето, по който да преведе успешно своите възпитаници. Той трябва да е в състояние да им разкрие света на българския фолклор, неговото богатство, традиция и душевност така, че те да го обикнат и да се чувстват горди от нашата културна принадлежност.

Значимостта на този проблем и личните ми интереси и отношение към българския фолклор определят мотивацията ми при избора на темата на дипломната работа. В образователния процес се създават условия за обмен на информация и определяне спецификата на междуличностното общуване. Приема се, че фолклорните мотиви-шевиците, използвани в контекста на работата по декоративно рисуване, влияят

позитивно върху гражданското възпитание на децата, върху тяхната емоционална сфера, естетическият им вкус, върху отношението им към заобикалящата среда. Яркостта и пъстрота в цветовото изграждане, изразителността и емоционалният заряд, който носят шевиците, интригуват малките деца, грабват тяхното внимание и въображение.

Децата в предучилищна възраст лесно запомнят шевиците с техните форми и цветове и с удоволствие ги възпроизвеждат в заниманията по декоративно рисуване, в изобразителните си дейности.

Шевиците представляват кодирани знаци. Те са най-отличителната част от националния костюм на българина. Шевиците ни са цяла съкровищница от културни богатства, разказващи велики истории, които ни съхраняват като един народ. Известната изследователка на българските шевици Евдокия Филова, посвещава целия си живот в изучаване на българските шевици. Евдокия Петева-Филова е български учен, етнограф, благодарение, на който днес ние знаем същността на шевицата, нейната роля в уникалността на националния костюм. Цонка Шейтанова пък, разработва идеята за важноста на декоративното рисуване за придобиване на умения от децата да се ориентират в естетическите качества на нови, непознати предмети от заобикалящата ги среда. Занимавайки се с темата за шевиците в декоративното творчество, ми хрумна идеята за включване на шевицата в работата по декоративно рисуване при децата от предучилищна възраст, не само заради яркостта и. Един сериозен проблем също много допринесе за избора ми. Технологиите бързо и необратимо навлязоха в нашия живот и ежедневието. Наистина правят живота ни по-лесен, но крият и доста опасности при използването им от децата. По данни на ЮНЕСКО 93% от съвременните деца между 3 и 7 години прекарват пред екрана 28 часа седмично, т.е. около 4 часа дневно.

В последно време педагозите отбелязват, че при все повече деца се наблюдава „дефицит на вниманието“, като децата трудно се концентрират продължително време, наблюдават се хиперактивност, разсеяност, бърза превключваемост от една дейност към друга. За много от децата става трудно да възприемат слухова информация. Чутата реч не предизвиква у тях никакви образи и устойчиви впечатления. По тази причина децата с дефицит на вниманието трудно четат, те разбират само отделни думи и кратки изречения, които трудно свързват в текст. Четенето става безинтересно, скучно и нежелано. Още един факт, който все повече се забелязва, е, че рязко се снижават въображението, фантазията и творческата активност на децата. Те губят способност и желание да се занимават с нещо. Не проявяват усилие да измислят някоя нова игра, да съчинят приказка, да си създадат нов въображаем свят. Скучно им е да рисуват, конструират, да измислят нови сюжети. Предпочитат да общуват с дигиталното устройство и да получават нови развлечения наготово.

Заниманията по декоративно рисуване и включването на интересните, пъстри, геометрични, стилизирани образи на растения, животни и явления в шевиците, са една алтернатива на неконтролното използване на дисплея. Те са начин за концентрация, развиване на фините движения на ръката и освобождаването и да твори и пише. Чрез тях детето започва да търси, открива и претворява красивото в заобикалящия го свят.

Художественият модел на шевицата може да се разглежда като произведение на изобразителното изкуство, т.е. тя притежава естетическа ценност. Стилизирана и съдържателна, основана на стилизирани образи, на геометрия на формите, с ярко цветово изграждане и комбиниране на форми и тяхното редуване, тя най-често има знакова, стилизирана форма. Ето защо включването ѝ в заниманията по декоративно рисуване, способства развитието на художественото мислене, както и способност у децата да се вгълбят в творческия процес, като същевременно развива фината моторика, нужна за подготовката им за постъпване в училище.

Това определя и целта на моята практика за включването им в работата по декоративно рисуване при 4 – 7 годишните деца.

Актуалност на проблема

Запазването на идентичността на една нация е най-важното и трудно постижение на нейният народ в съвременните условия на световна глобализация. През 1972 година, под егидата на ЮНЕСКО, е приета Конвенцията за световното културно и природно наследство, както и Препоръка за запазване на културното и природно наследство в национален план. Както е описано от ЮНЕСКО, културното наследство включва три основни вида наследство:

- Материална култура, като паметници, сгради, археологически обекти, книги, произведения на изкуството, артефакти.

- Нематериална култура, като устни традиции, обичаи, фолклор, сценични изкуства, език, начин на живот и ценности.

- Природно наследство като природни обекти с културни аспекти, културни пейзажи и физически, биологични или геоложки формирания.

Богатството и красотата на българските национални шевици в традиционните облекла, са част от материалното ни културно наследство. Те притежават собствен език и символика и са особено благодатни за работа по декоративно рисуване в изобразителното изкуство при децата от предучилищна възраст, свързано с развиване на фината им моторика и с подготовката им за писане в училище, както и с оформянето на естетически вкус и потребност от общуване с подобни артефакти и възприемането им като език със свои код и значение в българските традиции и култура. Но не само опасността от загубата на национално самосъзнание и размиването на идентичността в рамките на „глобалното село“, е била водеща в насоките ми към работа с шевиците като символ и богатство от багри и форми, в ситуацията по декоративно рисуване при 4 - 7 годишните деца. Един друг, не по-малко наболял проблем, ме накара да потърся

вдъхновение за работата си в богатото ни културно национално наследство. А именно, навлизането на дигиталните устройства в ежедневието на децата и безконтролното и с отдаденост използване, което “всмуква“ оформящата се детска личност в една мета вселена-/ на базата на педиатрични изследвания за евентуалните ползи и вреди от прекомерното използване на дигитални устройства от децата и довежда до проблеми в уменията за общуване в реално време, не само помежду им, но и с материята на заобикалящия ги свят – природа, произведения на изкуството и културата. Води до неспособност да се създават социални умения, да се формира и изгражда емоционална интелигентност, чрез живо общуване и в близост до произведения на културата и изкуството. В следствие, води до все по-осезаема промяна в начина на възприемане и уменията за трансформиране на заобикалящата среда при младите хора, като ги превръща в хора без потребност от досег с книгата, достиженията на науката или произведенията на изкуството, оформя цели поколения от прагматици, без умения за общуване и без сетива за естетиката и етиката на заобикалящия ни свят и поради това, ги превръща лесно манипулируема човешка маса, /според пророчеството на Алън Дълес –/планът за изтриване на съзнанието/ още през четиридестте години на 20 век и според тезата на Алвин Тофлър - 80-те години на 20 век, за 21 век, като век на компютърните технологии-., „Информационно общество“, които ще превземат света на материята - „Третата вълна“ (The third wave) (1980), (Изд. Къща „Яворов“, 1991 г.). В своята работа, с децата от 3 до 7 години, приемам като лична мисия, да противостоя на размиването на българската национална идентичност, както и да приобщавам децата към света на изкуството, което може значително да обогати духовния им свят, да разшири хоризонтите на мисленето и въображението, а също така да развие художествения вкус и способността за критическо мислене на индивида.

Теория по проблема

Детският свят е непрекъснато разширяващо се изследователско поле.

В него натрупващите се впечатления отключват преживявания, които обогатяват познавателния и социалния опит на детето и дават определена насоченост в развитието на личността му. Детето трябва да осмисли, да подреди тези преживявания и да ги включи в опита си. Това е дълъг и сложен процес, в който то търси различни начини и подходи да „почувства“, да пресъздаде и реструктурира натрупалата се информация. Съществуват няколко области на себеизразяване, които детето използва активно, за да осмисли опита си.“ То използва във всекидневието, играта, движенията, езика, сънищата

и рисуването. Тези области на себеизразяване са в тясна връзка помежду си и е важно да функционират едновременно, за да се осъществява добър баланс на взаимодействие на детето с неговото социално обкръжение“ .

Целенасоченото въздействие за естетическото усвояване на света от детето чрез изобразителната дейност е подчинено на трите главни сфери: естетическо възприемане на действителността, изобразителна дейност и възприемане на изкуството. Тези компоненти на учебното съдържание си взаимодействат, допълват и изграждат система от знания, умения и качества в отделната възраст. Перцептивният опит, който детето чрез възприемане натрупва, влияе на равнището на резултата в продуктивната дейност и обратно – детският изобразителен процес подтиква към контакт със средата и с творбите на изкуството.

За първите стадии от развитието на изобразителната дейност е характерна ярко изразена емоционалност на възприятието. Открито се проявява силна реакция на емоциите, възприема се и се изобразява онова, което е интересно и значимо за детето. Тази своеобразност насочва към изводи относно наличие на естетическо преживяване и дори за естетическо отношение още от ранна детска възраст. Въпросът е дискуссионен, а мненията разнопосочни. Например определени автори приемат, че способността на детето да възприема естетическите и художествените явления се проявява още в 4-5 годишна възраст. Други противоположно смятат, че емоционалният характер на детските възприятия не означава естетическо възприемане и преживяване, но то би могло да се създаде по-късно и постепенно на тази основа.

В детската градина се поставя началото на естетическата култура – резултат от активно и творческо усвояване на духовното наследство на обществото. Естетическата култура на личността има в основата си съвкупността от субективните предпоставки за естетическо усвояване (възприемане, оценка, изживяване, претворяване, преобразяване) на действителността. Именно поради това тя се реализира единствено във и чрез естетическото отношение.

Естетическото отношение е своеобразно отражение на действителността, което се проявява на всички стъпала при усвояване на определен обект или явление, включително и изкуство. Като предмет на естетическо възпитание, формирането в личността на естетическо отношение изисква подход, който има развиваш характер. Надежда Ветлугина определя естетическото отношение при детето от предучилищна възраст като комплекс от индивидуални избирателни връзки на детската личност с различните естетически качества на обкръжаващата среда. Естетическият усет

в този процес е основен момент. Иван Джаджев уточнява, че естетическият усет е способността на човека да долавя естетическите характеристики на явленията, тяхната естетическа значимост, т. е. това е човешката естетическа чувствителност, възприемчивост, реактивност. „Култивирането и развитието на способността за естетическо възприемане на явленията, т. е. култивирането и развитието на естетическия усет, е същностна цел на теоретически осмисленото още от Фр. Шилер в края на XVIII век естетическо възпитание”.

Разглеждайки естетическото възпитание като направляван процес, Жечо Атанасов казва: „Човешкото възприятие както е известно, остава несъвършено и ограничено, ако не се развива и усъвършенства, ако не се насочва преднамерено... Много по-сложен е процесът на преминаване от обикновеното сетивно възприятие към естетическото възприемане. От значение за това са усвоените знания за художествените качества на творбата, за идейния замисъл на създателя ѝ, за особеностите на художествения израз”.

Относно сетивното и естетическо възприятие Иван Джаджев определя, цитирайки М. С. Каган: „... зрителното и слухово възприятие става естетическо само тогава, когато предизвиква не биофизиологическо, а духовно удоволствие или неудоволствие, когато поражда не нервно успокоение или възбуда, а духовна радост или негодувание“. Предучилищната възраст е най-сензитивния период за естетическо въздействие. В тази възраст с лекота се пробужда интересът към художествена дейност. Децата интуитивно се насочват към цветовете като проявяват потребност от художествено творчество и творческа активност.

Според Цонка Шейтанова естетическата потребност, която е тясно свързана с потребността от общуване и познавателна потребност, възниква още в най-ранна възраст. Тя се проявява в играта и в художествената дейност на детето. Естетическата потребност е фактор, който подбужда към естетическо усвояване на действителността или към конкретен вид естетическа дейност. Същевременно лишеният от естетическа способност (от способност да възприема естетически явленията) не чувства потребност, желание за такова възприемане. „Само култивираната естетическа способност предизвиква пораждането и на естетическа потребност, на желание, на стремеж към естетическо преживяване, която потребност може да бъде задоволена само във и чрез контакт с явленията като естетически значими”.

В тази взаимовръзка и взаимна обусловеност естетическата способност има базисен характер. Затова формирането на естетически усет, във връзка с основните

моменти на естетическо отношение, е една от основните цели на естетическото възпитание. За предучилищна възраст разгледаната закономерна тенденция изявява необходимостта от прилагане на модел на обучение, който да подпомогне интелектуалното и духовно развитие, да активизира индивидуалната емоционална отзивчивост, а оттам и възможностите и проявите на творческата реализация на детската личност. За да решим успешно тази задача, трябва да се опрем на безспорни в естетическо отношение образци, които със своя зрял художествен критерий да подберем и поднесем на децата. Народното приложно изкуство, създадено и проверено във вековете, притежава именно тези несъмнени естетически качества. „Народните художествени занаяти са творческа изява на българската нация. Чрез неизчерпаемия извор на народно творчество се постига изключително силно емоционално въздействие, породено от неговата самобитна красота и прелест”.

Българското приложно изкуство е интересно и достъпно за съвременното дете от предучилищна възраст със своето съдържание, богати и изразителни мотиви, свежест и празничност. То предлага на детето безкрайно разнообразие от композиции и стилизирани образи, изчистени от излишни подробности, изобразени декоративно-плоскостно, което ги прави достъпни до детския начин на възприемане и изобразяване. Както в анализа и възприемането на художественото произведение, така и в своята декоративна дейност детето се стреми да създаде определен образ.

В много случаи детското виждане се препокрива с виждането на народния творец, за когото капките по стените на съда са сълзици, извитите линии – охлювчета, черните точки очички.

Детските декоративни образи, построени след контакта на детето с народното творчество, се отличават с богата фантастичност и оригиналност. Образите активизират и направляват детската дейност, мобилизират творческите сили, свързват по-здраво децата с родната природа. От народното творчество децата с лекота усвояват редица технически похвати, които им осигуряват възможност за смела и самостоятелна творческа дейност. Децата от предучилищна възраст живо реагират на цветовете и тяхното хармонично съчетание. А нашият народ обича цветовете и притежава тънък усет за тяхното използване и съчетаване. Народният майстор преживява и възпроизвежда света в ярки багри. В неговото произведение слънцето може да бъде синьо, кончето – червено, дървото – лилаво. В този смисъл виждането на детето напълно се приближава до виждането на народа. Детето с лекота усвоява хармоничното звучене на народното

приложно изкуство, свързва го с багровото разнообразие на родната природа, смело черпи цветни хармонии и ги внася в своите декорации.

При срещата със стилизирания декоративен образ в народния пластичен фолклор у детето се засилва способността да мисли с образи, да ги пресъздава и да изгражда нови на основата на художественото преосмисляне на действителността. Ето защо детето не само чувства и естетически преживява народното изкуство, но и с лекота се учи от него. И в заключение искам да цитирам думите на известният специалист в областта на предучилищното възпитание Т. Комарова: „На основата на възприятията от произведенията на народното творчество, на ярките впечатления от техния колорит, композиция, елементи и мотиви за украса, се обогатяват детските естетически възприятия, развива се естетически вкус, формира се отношение към прекрасното и умение да се оценяват естетическите качества на предметите...”

Доцент доктор Даниела Маркова, представя в систематизиран вид „някои основни декоративни занимания и декоративни рисувателни упражнения, чиито многобройни и разнообразни модификации се включват като спомагателно средство за развитие на фината моторика на ръката за придобиване на основни графични умения“. За придобиване на техническа сръчност, чрез творческа дейност, освободено от принуда творческо изразяване. Екип от педагози от Новосибирск разработва програмата "Идея", водещо място в която принадлежи на декоративната рисунка. Програмата е предназначена за обучение на деца от 4 до 7 години, включва три вида изобразително изкуство: рисуване, апликация, моделиране от пластилин. Осигурява последователно изучаване на методично изграден материал. Изпълнението на последователността на темите и задачите на часовете, посочени в тях, осигурява прогресивното художествено развитие на детето. Изпълнението на програмата се основава на запознаване на децата със света на красотата, развиване на активен интерес към декоративното изкуство. Принципът на темата в програмата е основен - през годината всяка тема постоянно се счита за водеща.

Според доайенът в разработване на тематиката за ролята на декоративното рисуване в детската градина, к.п.н. Цонка Шейтанова, декоративното изкуство като дял на пластичните изкуства, е едно от средствата за художествено възпитание. Основано на дълбоки художествени традиции, то трябва да навлиза в живота и културата на нашите деца и благотворно да влияе върху изграждането им. Декоративно-приложните дейности в детската градина са свързани с проектиране и изработване на декоративни украси на вещи и предмети с широко приложение в бита на човека и околната среда. Тази форма

на работа е стъпила на художествените традиции на народния гений, и допринася за създаване на интерес към многообразните изяви на декоративно-приложните изкуства и любов към богатото наследство от произведения на българското народно творчество.

Декоративното рисуване е не само развиващо творческото въображение, има не само естетически формиращо въздействие върху децата от предучилищна възраст, способства не само математическото мислене, пространственото ориентиране в плоскостта на листа, обогатява не само лексикалния запас на децата с термини и названия, развива не само естетическия усет за подбор и смесване на цветовете.

Заниманията по декоративно рисуване и всички изобразителни материали, техники и прийоми, които се използват в дейностите по декорация на различни обекти, може да се разглеждат и от друг аспект, а именно – използването му за усъвършенстване на фината моторика на китката, подобряване на връзката око- ръка, чрез повтаряне на елементи, или чрез редуване на линии-криви, начупени, затворени, точки, листенца, и др. Макар писането и декоративното рисуване да са две различни дейности, те развиват едни и същи психически качества и способности на личността и всяка по своему допринася за точното и пълно възприемане, запомняне и възпроизвеждане на графични образи, развиване на чувство за ритъм, изграждане на свободни двигателни умения и навици, сръчност и прецизност при изпълнението им. Така работата по декоративно рисуване косвено подготвя децата за писането в училище.

Развитието на фината моторика е изключително важен момент в процеса на педагогическо въздействие. Целта е да се повиши ефективността на работа за развитие на децата. Научно е доказано, че развитието на моториката на ръцете е тясно свързано с развитието на речта на детето и неговото мислене. Степента на развитие на движенията на пръстите, съответства на степента на развитие на речта. Движението на пръстите е в тясна връзка с речевата функция. Съществува следната закономерност: ако развитието на двигателните умения на пръстите съответстват на възрастта на детето, то и речевото развитие ще се намира в рамките на нормата и обратно - ако двигателните способности на пръстите на ръцете изостава, то ще се задържа и общото речево развитие, независимо, че общата моторика (бягане, скачане, катерене) може да бъде в норма. Следователно формирането на речевите области се извършва под влияние на сетивните импулси от пръстите на ръцете. Обикновено детето с добре развита фина моторика има и високо ниво на интелект: умее да разсъждава логически, има добре развити памет, мислене, внимание, свързана реч. Нивото на развитие на фината моторика е един от показателите за интелектуалната готовност на детето за училище.

Лошата моторика на пръстите на ръцете дава ниски резултати при изпълнение на различни задачи като рисуване по контур, оцветяване, прерисуване по образец, отвързване на възли, изрязване с ножица и др. Детето бързо се уморява, губи интерес и недовършва поставената задача. Писането е сложен навик, включващ изпълнението на фини координирани движения на ръцете. Недостатъчното развитие на фината моторика води до затруднения в писането, а оттам до негативно отношение към ученето, тревожност и др.

Понятия: Тук идва на помощ понятието ШЕВИЦА - ВЕЗБАНИЦА. Защо избрах точно шевицата в работата си по декоративно рисуване при децата от 4 до 7 години. Шевиците са стилизиран, обобщен образ, комбинация от геометрични форми, декоративни елементи - символи, наситени с много ярки цветове, което ги прави интересни и желани за работа от 4-7 годишните деца. Според професор Радослав Радев, в статията си: „Везбата – третата българска азбука” - българската везба е отделен, специфичен дял на българския език, свързан с интимното, съчетаващ „думането и мълчанието”. В българската култура, в исторически план, функционални са две писмени системи – глаголица и кирилица. И макар да се разчита на геометрични знаци и във везбата, тя не се възприема като азбука, а реално тя е третата писмена система, която се основава на знаковостта на цветовете и редуването на формите.
<https://www.youtube.com/watch?v=CNerxmPD60I>

Друга интересна интерпретация по темата за закодираните послания в шевиците е на инженер Огнян Димитров, според която всяко име и дума имат цифрово измерение, което може да се превърне в шевица.

<https://www.youtube.com/watch?v=oDJGVzmGl-c&t=894s>

Какво представляват шевиците?

В носиите шевицата не е просто бродерия, тя е изкуство, което предава послания за бъдещите поколения. В нея са закодирани различни символи, които са били част от бита и културата на българина. Българската шевица е една от най – колоритните на Балканския полуостров.

Символика - Символиката на шевиците касае носителя на самата дреха по време на неговия земен живот. Изобразяват се символи за плодородие, дълголетие, здраве и

защита от злите сили, именно и за това те биват изобразявани на мъжките и женските носии. Шевиците са разположени в краищата им, за да не допускат злите духове да влизат при носещия. Често се срещат по ръбовете на ризите, защото ръкавите са широки и от там могат да преминат злините. Шевици се изобразяват и по деколтетата и полите.

Мотиви - Голяма част от мотивите на шевиците са пряко обвързани с бита и културата от времето, когато са били бродирани. Символите винаги са положителни, за да предпазват носещия дрехата и никога лоши, за да не предизвикат злите сили това е така, защото дрехата е в пряк досег до тялото и се явява като защитен слой на човека, който я е облякъл. За всеки етап от живота на човек, се различават различни мотиви. Тази разлика най – лесно се прави при женските носии, защото символите са различни при различните периоди от живота на жената – дете, девойка, мома, годеница, невеста, майка, вдовица. Мотивите при момите дори се различават преди и след пубертета. Мома не може да носи носия с мотиви, които са свързани с майчинството. Мотивите в шевиците и символиката, която е в тях биват избрани според предназначението на дрехата, носещия я, неговия статус, неговия пол. Най – често срещаната бродерия е тази на простолоудието. При шевиците има канон, който се спазва и предава с уменията за бродирание. На момите им е било разрешено да бродират само до сватбата, след това започват отново, когато трябва да научат дъщерите си на занаята.

Какво символизират различните цветове? Шевиците са изобразени в различни цветове, като всеки един от тях има определена символика. Червеният цвят символизира кръвта на майката и новия живот. Пази от уроки и магии. Булката носела червено було (това се правело до 1920г), а новороденото било в червени пелени. Червено е и първото яйце на Великден. Зеленият цвят е израз на вечния живот и се свързва с Дървото на живота – тристепенния символ на Вселената. Жълтият е свързан със слънце, огън, светлина, а щом стане дума за отвъдното – с починалите и с онези хора, за които успехът бил предопределен. Белият цвят означава чистота, неприкосновеност, младежка непорочност и Божия светлина. До днес, в резултат на българските традиции, булката е в бяло. Бяла вълна носела булката на брачната церемония.

Най – често използвани символи - Дървото на живота – представлява тристепенна презентация на света на Земята. Короната му е небето, стеблото – земята, а корените – дома на демоните. Богинята майка – този символ изобразява раждаща жена и пресъздава нейната плодовитост. Канатицата – символ на семейството, на ценностите в семейството.

Канатицата носи хармония, или и равновесие. Елбетица- най-общо казано е, че елбетицата символизира хармонията. Двата кръста условно изобразяват четирите основни и четирите допълнителни посоки на света (север, юг, запад, изток, северозапад, североизток, югозапад и югоизток. Космическа костенурка - /възел на безкрайността/- символ на мъдростта, премереността в действията, постоянството и дълголетие. Светът около нас е съставен от геометрични форми. Триъгълници, кръгове, овали, спирали, вписани и описани шестоъгълници, звезди, кръст, можем да открием и в най-сложните предмети и природни явления около нас. Дори самата природа изглежда се забавлява, „рисувайки“ форми. Защо отделяме такова внимание на рисуването на форми?

Формите са основи на геометрията. Заниманията по рисуване на форми стават все по-сложни, колкото по-голям опит с разпознаването и рисуването на формите придобиват децата. И ако в малка група, 2-ра, се работи със съвсем базови форми, завъртулки и прави и начупени линии, то постепенно се включват все повече цветови съчетания, различни видове линии, преплитания, възли, симетрии и др. За да бъдат изпълнени успешно заданията, се налага децата да влагат много наблюдателност, сръчност и прецизност. В старшите групи, 3 и 4 група, децата са придобили достатъчно умения за работа със свободна ръка. Децата „изследват“ възможностите да вписват и описват окръжности, триъгълници, многоъгълници и т.н. и се любуват на получените форми. Оцветяването им в различни цветови съчетания, кара децата да изпитват естетическа наслада от дейността си. По този начин рисуването на форми поставя основите на геометрията. Оказва се, че това е дейност, която влияе едновременно на мисловния процес, на моториката, на волята и на чувствата. Подобрява координацията между окото и ръката. Възпитава прецизност, подобрява концентрацията. Самите форми също имат определен ефект върху децата. Например: Рисуването на кръгли елементи успокоява и отморява. Правите линии и триъгълниците стимулират ума, концентрацията, волята, активизират. Симетричните форми пък хармонизират, подобряват връзката между лявото и дясното полукълбо, подпомагат усещането за баланс и дават естетическа наслада. В началото формите са съвсем прости и едри, като постепенно стават в по-малък формат, все по-сложни и включват комбинации от най-различни елементи. Постепенно децата биват изправяни пред по-сложни задачи: да довършат започнатото, да го направят огледално симетрично и от другата страна. Формите могат да бъдат комбинирани като български фолклорни шевици. Децата в

трета и четвърта група вече имат информация за значението на цветовете и основните форми в шевиците, за това, което значи всяка от основните шевици. Рисуват и участват в изложби и конкурси и дори печелят медали от международни конкурси за детска рисунка./ в случая в Японския град Осака/, с рисунка на шевицата „Богинята – майка“, като посланици на България по света. Това дава самочувствие и осъзнаване за национална принадлежност, обогатява тяхната култура, свързва ги с естетически еталони, развива въображението им, математическите представи, ориентирането в двумерното пространство на листа, подготвя ръката за писане, обогатява познанията им за света около тях, обогатява речника им с названия, понятия, запознава ги със знаковостта на формите в шевиците. Всичко това вдъхновява да измислят и творят и словесно, в което се проявява свързаността между различните видове творене /като измислят своя „Легенда за сълзите на Слънчовата булка“ в дадената практика/, където се включват в сюжет всички познати на децата шевици, по един приказен начин. Защото какво са нашите български шевици, ако не красиви цветни форми, пълни със символика? Пожелания, разкази, наричания, талисмани – всичко това може да откриете, закодирано във всяка от тях. Представено по достъпен начин пред децата от предучилищна възраст, може да събуди въображението към нов творчески процес.

Фиг. 1. Контекст към средата

Детска градина „Майчина грижа“ се намира в сърцето на Старинен Пловдив. Местоположението и в архитектурния резерват и непосредствената и близост до музейни институции с етнографска и историческа насоченост и работата ни по съвместни проекти с тях, предопределиха изборът на темата за ролята на шевицата в декоративното изобразително изкуство за придобиване на съвкупност от компетентности - знания, умения и отношения, необходими за успешното преминаване на детето към училищното образование и по-точно, за подготовката за писане.

Децата от градината са с разнороден етнически произход – български, турски, арменски, гръцки, руски, като 89% са с български.

Използва се официалният български език.

Групите, с които се осъществи практиката са в старша предучилищна възраст – 6;7 годишни, в трета възрастова група от 5; 6 годишни и във втора възрастова група- 4; 5 годишни.

Целева част на практиката

В разработването на практиката, намира място всичко, свързано с декоративното рисуване, по програмното разпределение по възрастови групи, а именно- разглеждане и описване на различни произведения на изобразителните изкуства. Изграждане на представи за творби на изящните и приложно декоративните изкуства/посещения на музеи и галерии, на различни занаятчийски работилници, наблюдаване на работата на майстори на кукли от плъстена вълна, на изписване на стъкло и керамика, на тъкане на килими. Рисуване на форми, на декоративни елементи, според изискванията по програма във всяка възрастова група - декориране на елементи от дрехи, на килими, на съдове/рисушки на лист и обемни керамични/, маски – кукерски, украса пана и не на последно място – участието на децата в конкурси, в които да представят свои рисунки - претворени изображения на мотиви от народното творчество, които да представят културното богатство на страната ни пред света/. Събирането на такъв обем емпиричен материал, способства провокиране на интерес към произведения на декоративното народно творчество, както и към технологии, материали, видове декорация и образи в нея – на растения, животни, явления в обобщен, стилизиран вид, което способства развитието на въображението и творческото мислене. Работата с изобразителни материали и използването на различни техники на изобразяване, обсъждането, разговорите по темата, целенасочените занимания, развиват движенията на ръката, връзката око – ръка, точността при изпълнение на дадено графично задание, цветоусета, речта, математическите способности на децата – геометрични познания, ориентиране в плоскостта на листа, всичко което подготвя детския ум и детската ръка за следващия етап – училищния и не на последно място, водят до обогатяване на познанията на децата за света, за традициите и изгубените във времето ценности на българското народно творчество.

В работата си включих шевицата като елемент, защото тя носи особен заряд – има значение, различни геометрии, богато цветово съчетаване, помага фината моторика и развива ориентацията в двумерното пространство на листа, притежава естетизираща

функция за дрехите на предците ни, разкрива пред децата друга реалност в заобикалящия ги свят. С помощта на художници, занимаващи се с представянето на шевиците пред детска аудитория- символика, орнаментика, цветово изграждане, по достъпен и интересен начин - група „Янтра“, Велико Търново, както и компютърния дизайнер Краси Василев, който изработи схеми за оцветяване в мрежа, както и за дорисуване на шевици, за децата от 4 до 7 години, бе осъществен проекта за използването на шевицата в декоративното рисуване, за развиване фината моторика, за формиране на естетически вкус, за възпитаване на любов към народното приложно творчество, както и за развиване на детското въображение и стремежа към естетизация на средата, в която живее и твори детето. Не на последно място, бе променен подхода при подбора на образователната среда, като много от ситуациите бяха изведени извън рамките на детската градина / в музеи, галерии, в занаятчийски работилници, както и работа с музейни педагози/.

Устойчивост на проекта във времето би дала, работа с електронни пъзели, за сглобяване образа на шевици, за сглобяване на цяла носия от различни части чрез използване на новите технологии в STEAM среда, в детската градина, за полезни творчески практики, свързани с обучителния процес, които са интересни и достъпни за децата в предучилищна възраст и включват използването на новите технологии,/ чрез анимиране на образите/, но в контекста на образователното съдържание, а не като самоцел. Практиката е осъществена във всички възрастови групи и с голям брой деца. В практиката се поставя начало на изграждането на представа у децата за това, какво са народните обичаи, както и за свързаното с тях изобразително творчество. Чрез рисуване на форми и комбинациите между тях, се използват в изобразителната практика на децата декоративни елементи, съчетават се цветове при украсяването на модели от областта на народното декоративно и приложно творчество – декориране на части от народни носии- престилки, сукмани, ризи, колани, украсяване модели на килими, на обемни керамични съдове, на маски- кукерски, чрез изобразителни техники – печатане, апликиране на комбинации от форми, чрез използване на различни изобразителни материали. Например при изработване на картички за майките за Денят на майката, с шевицата - образ на Богинята - майка, символ на плодородие, закрила, защита, бе използвана комбинация на изобразителни техники и материали - рисуване с графичен материал и апликиране на нарязана прежда.

Чрез промяната на образователната среда, като се изнася обучението извън рамките на детската градина, се провокира интереса на децата към народното творене в областта на дрехите и предмети от бита, като се използват възможностите, които

предоставят музеи, галерии, занаятчийски работилници. По нов и интересен начин се представят предмети и технологиите за декорация, които по-късно да бъдат претворени в работата по декоративно рисуване. Това включва работа с музейни педагози, художници приложници – тъкачи, майстори на плъстени кукли, майстори по издухване и рисуване на стъкло, грънчари и други, което възпитава в любов към родното, оформя широк мироглед към света и мястото ни в него и провокира творческите занимания при децата от предучилищна възраст.

Конкретната цел е проучване на придобиването на основни графични умения при 4 – 7 годишните деца, чрез включване на българските шевици в работата по декоративно рисуване.

Задачи

1. Проучване на връзката между работата по декоративно рисуване и подготовката на децата за училище чрез развиване на пространствената и зрително-двигателната ориентация при работа в мрежа, запълване на фигури. Упражняване на умение за начално ориентиране в графична мрежа.

2. Разкриване на възможностите на декоративното рисуване като алтернативен подход при подготовката за писане, чрез прилагане на различни умения и техники за работа с графичен и живописен материал- рисуване на фризиви и кръгови композиции, /работа с графичен и живописен материал, печатане с различни материали – природни, дунапренена гъба, четка, пръсти и др.

3. Редуване и комбиниране на форми, трансформиране на образи- от един в друг, няколко.

Обект на изследване: динамиката в развитието на декоративната изобразителна дейност за усъвършенстване фината моторика на ръката, в работата по декоративното рисуване на деца от 4 до 7 години.

Предмет на изследване: включването на елементи на шевици в мрежа, в творческите занимания по декоративно рисуване и ролята им за развитието на фината моторика при 4-7 годишните, с цел подготовката за писане.

Хипотеза на изследването: Използването в заниманията по декоративно рисуване на шевици, (за развитие на фината моторика на ръката) , предполага и води до формирането на умения у децата да усъвършенстват и освободят движенията на ръката чрез самостоятелна естетическа художествена дейност.

Критерии и показатели: В процеса на изследване критериите , по които бяха оценени децата са:

- умение да запълват с цвят фигура в очертания – 2 възрастова група
- умение за комбиниране на повече от една фигура – 2 възрастова група
- умение за редуване на фигури – 3 възрастова група
- умение за създаване на фигури от познати форми – 3 възрастова група
- умение за свързване на форми в кръгова и фризова композиция – 3 и 4 възрастова Група

- умение за допълване на фигури в мрежа – 4 възрастова група

Организация и методика на практиката

Практиката е проведена през 2021/2022, 2022//2023 учебни години в ДГ „Майчина грижа“, гр. Пловдив, с деца от втора, трета и четвърта групи. За нуждите на това изследване са анализирани 60 рисунки на декоративни елементи - шевици.

С децата се работи по Програмна система – „Приказни пътечки“ на издателство „Булвест“-КЛЕТ, както и в творчески проекти.

Анализ на резултатите от проучването

Проучването е направено с цел:

- да се разбере степента на ефективност от включването на елементи от шевици за провокиране на интерес у децата към занимания по декоративно рисуване
- да се разбере степента на ефективност за развитието на фината моторика, вниманието и концентрацията, чрез включване на елементи на шевици в декоративното рисуване
- да се разбере дали ситуацията по изобразително изкуство, които включват в себе си работа с шевици, допринасят за развиване на творческите (дивергентно-мисловни) способности: *плавност* – способност да се дават много идеи; *гъвкавост* - способност да се дават разнообразни идеи; *оригиналност* - способност да се дават нестандартни, уникални, но смислени идеи; *подробност* - способност да се обогатяват идеите с детайли и спецификации; *дообработване на даден материал/включване/* - способност да се изходи от зададен материал и посредством прибавяне на нови елементи към него да се създаде ново, завършено построение.

Изпълняват се изобразителни задачи, в които е необходимо да се изисква детето да запълва в очертание форми в мрежа /2 и 3 група/ и да дорисува образи /4 група/, като се ориентира в квадратната система и използва творчески цветови съчетания.

Проведено е интервю с децата, участвали в проучването, което дава информация за начинът по който те възприемат шевиците и мястото им в българското народно

творчество. Също така анализът на отговорите дава информация за готовността да се изследват формите, цветовете, комбинациите, приложението им чрез целенасоченото им включване в заниманията по декоративно рисуване. И не на последно място, показва начинът по който допринасят за развиване на творческите (дивергентно-мисловни) способности като – способност да се дават много идеи, способност да се дават разнообразни идеи, способност да се дават нестандартни, уникални, но смислени идеи, способност да се обогатяват идеите с детайли и спецификации, способност да се изходи от зададен материал и посредством прибавяне на нови елементи към него да се създаде ново, завършено построение.

Обобщено – използването на шевиците в декоративното рисуване при 4-7 годишните деца, не само освобождава ръката в нейните движения и координира връзката око – ръка, но отприщва желание за творчески занимания, буди любопитството и желанието да се общува с произведения на народното творчество, посещения на музеи, галерии, занаятчийски работилници, като така допринася за формиране на богата обща култура.

Изводи и обобщения

Изобразителното изкуство стимулира социалните връзки, отношения и общуване на децата от предучилищна възраст, в условията на конкретен достъп до художествената информация, в случая- произведения на народното творчество- съдове, носии, килими, предмети от бита. Изобразителното изкуство предоставя художествената комуникация дава възможност и поражда условия за активизиране на иновационна активност при реализацията на актуални художествено- естетически потребности, интереси и ориентации у децата.

За това способства включването в работата по декоративно рисуване на шевицата като нещо старо, ново, на заем и заредено с енергията на творческия гений на българския народ. Включването на шевици в работата по декоративно рисуване обогатява представите за реални и фантазни образи, дава възможност да се изрази настроение и собствено отношение към проблемите на околната среда, изисква владене на разнообразни изобразителни средства, материали и техники, предполага участие във форми на визуална комуникация. Изисква целенасочено възприемане на произведения от изобразителното изкуство от народното творчество, както и ползване образци от народното художествено творчество в изобразителната дейност.

Заниманията с включени шевици, способстват естетическото, нравственото възпитание, обогатяват културата на възприемане и общуване с произведения на народното

творчество. И не на последно място – включването на шевиците в работата по декоративно рисуване на децата от 4 до 7 години, неусетно усъвършенства фината моторика на китката и освобождава движенията на ръката, за едно точно възпроизвеждане на писмени знаци, символи и за едно точност на пресъздаването им в пространството на листа.

Децата, предпочитат изобразителните дейности като възможност за себеизява, за свободно творене, изпитват удоволствие от рисуването. Творчески комбинират зададени познати геометрични фигури и форми до получаване на шевица. Част от тях добавят свои орнаменти от геометрични форми - човешка фигура или украсяват, чрез комбиниране – рисуване и апликиране на нарязана прежда. Децата комбинират творчески различни форми, редуват, деформират или ги преобразуват в нови. Оприличават ги и надграждат образите, което провокира творческото мислене и неусетно увлича в дейности, които освобождават движението на ръката, тренират фината моторика и я подготвят за етапа на писане.

Анализът на резултатите от проведените проучвания, свързани с включването на шевицата в дейностите по декоративно рисуване в детската градина, дава информация за начинът по който децата възприемат шевиците и мястото им в българското народно творчество. Също така анализът на отговорите дава информация за готовността да се изследват формите, цветовете, комбинациите, приложението им чрез целенасоченото им включване в заниманията по декоративно рисуване. И не на последно място, показва начинът по който допринасят за развиване на творческите (дивергентно-мисловни) способности като – способност да се дават много идеи, способност да се дават разнообразни идеи, способност да се дават нестандартни, уникални, но смислени идеи, способност да се обогатяват идеите с детайли и спецификации, способност да се изходи от зададен материал и посредством прибавяне на нови елементи към него да се създаде ново, завършено построение.

Изводите, които можем да направим са следните:

Използването на шевиците в декоративното рисуване при 4-7 годишните деца, не само освобождава ръката в нейните движения и координира връзката око – ръка, но отприщва желание за творчески занимания, буди любопитството и желанието да се общува с произведения на народното творчество, посещения на музеи, галерии, занаятчийски работилници, като така допринася за формиране на богата обща култура, за естетическото и нравствено възпитание на бъдещите поколения, което прави практиката с устойчива във времето значимост.

Приложение 1.

Презентационно видео на творческо ателие „Българче“:

<https://studio.youtube.com/video/rzz8bDCvGbo/edit>

За контакт с автора:

Старши учител Катерина Каменова

e-mail: kateto.kamenova@abv.bg